

היבטים לשוניים בפרשת ויגש פג

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בציבור בפרשת ויגש בהפטרה ובראשון של ויחי

מד יח וְאֶל-יַחַר: הטעם ביו"ד מלעיל

מד כ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֶהְבּוֹ:

מד כד דְּבַרְי אֲדַנִּי: ע"כ שני שבת במנחה

מד כז יִלְדָה-לִּי: געיה ביו"ד

מד כה שָׁבוּ שָׁבוּ-לָנוּ מֵעַט-אֲכָל: טעם טפחא בתיבת שָׁבוּ

מד ל וּנְפָשׁוּ קְשׁוּרָה בְּנַפְשׁוֹ:

מד לא עליית שני

מה א עָמַד: והטעם בעי"ן נסוג אחור

מה ב בְּבִכְיָי: במלרע, בי"ת שנייה בשווא נח

מה ה אֶל-תִּעַצְבּוּ: מונח רביע באותה תיבה, יש לקרא בהעמדה קלה בעי"ן והצד"י אחריה בשווא נע

מה ז לְפִלִּיטָה גְדֹלָה:

מה ח עליית שלישי

מה יב הַמְדַבֵּר: המ"ם בשווא נע

מה יד בְּנִימֹן-אָחִיו: געיה ביו"ד הראשונה

מה טו וְאַחֲרֵי כֵן: טעם נסוג אחור לאל"ף

מה יח אֶת-חֵלֶב הָאָרֶץ: ע"כ שלישי

מה יט עליית רביעי

מה כג כְּזֹאת: הכ"ף בשווא

מה כז רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: ע"כ רביעי

מה כח עליית חמישי

מו א בְּאַרְהַ שָׁבַע: דגש חזק בשי"ן מדין אתי מרחיק

מו ד אֲנֹכִי אֶרְדַּ עִמָּךְ מִצְרִימָה: תיבה אנכי ברביע לפי ברויאר ואחרים¹. וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַם-עֲלֶיךָ: טעם

טפחא בתיבת וְאֲנֹכִי

מו יב וְשִׁלְה וּפְרָץ וְזָרַח: טעם טפחא בתיבת וְשִׁלְה²

מו יג וּפְנוּה: הו"ו ללא דגש

¹ על פי תורה קדומה, במונח. בחלק הדקדוק מסביר כך: תיבת 'אנכי' בשופר הולך ברב התיגאן המדוקדקות, לא ברביע, להורות גודל וחוזק שיתוף ודיבוק השכינה ביעקב אבינו, עכ"ל. להוציא מכל ספק, אנו נוהגים כספרים המדויקים שבידינו, וכבוד המהרי"ץ בעל חלק הדקדוק במקומו מונח.

² מיקום הטפחא מתעכב במכוון על מנת להבחין בין ער ואונן ושלה שהם בני בת שוע לבין אחיהם בני תמר.

מו כ יִלְדָה-לוֹ: געיה ביר"ד והלמ"ד בשווא נע. אֶסְנֶת: האל"ף בקמץ רחב והסמ"ך בשווא נע (בקריאה "ישראלית": Asenat)

מו כו הַבָּאָה: מלרע הטעם באל"ף. מְלַבֵּד נְשֵׁי בְנֵי-יַעֲקֹב: טעם טפחא בתיבת מְלַבֵּד

מו כז אֲשֶׁר-יֵלֵד-לוֹ ראה הערה³. הַבָּאָה: מלעיל הטעם בבית

מו כח עליית ששי

גְּשָׁנָה: הטעם בגימ"ל והשי"ן בשווא נח

מו כט וַיֵּאָסֶר: האל"ף בשווא נח ולא בחטף-סגול

מו לא וְאִמְרָה: המ"ם בשווא נע⁴. אֱלִיוֹ: בזקף ולא ברביע בניגוד לקורן ודומיו

מו לב וְהָאֲנָשִׁים רָעִי צֵאן: טעם נסוג אחור לרי"ש וכן הוא להלן פס לד כָּל-רָעָה צֵאן

מז ג רָעָה צֵאן: בניגוד להערה הקודמת, אין כאן טעם נסוג אחור לרי"ש⁵

מז ד בְּאֶרֶץ בְּאֵנוֹ: שתי התיבות במלעיל⁶

מז ז וַיְבָרֶךְ: במלעיל

מז ח כָּמָה: במלרע

מז ט וּמֵאֵת ... מַעֲטָ: לקוראים בהברה ארצישראלית, עליהם להבחין בין השניים, לכל הפחות על ידי ביטוי

מז י וַיֵּצֵא מִלְפָּנַי פְּרָעָה:

מז יא עליית שביעי

רַעְמֶסֶס: העי"ן בשווא נח והמ"ם אחריה בשווא נע, לעומת רַעְמֶסֶס שבספר שמות, שם העי"ן בפתח ומ"ם בשווא נח

מז יג וַתֵּלֶה: הטעם בתי"ו והה"א מופקת כי היא שורשית

מז יח וַיֵּאמְרוּ לוֹ: טעם נסוג אחור ליר"ד. גְּוִיִּתְנֹוּ: הוא"ו בחירק חסר, היר"ד בקמץ ודגש חזק, אין לקרא גוי-אֲתָנוּ אלא גוי-יִתְנֹוּ

מז כא לְעֵרִים: געיה בלמ"ד, יש לעמוד מעט בקריאתה להבדיל בין הסגול המיודע לבין השווא שאיננו מיודע לְ –

מז כד וְלֹא כְלַכְּם: געיה בשורק והלמ"ד אחריה בשווא נח⁷

מז כה מפטיר

הַחִיִּיתְנֹוּ: היר"ד בחיריק, יש לקרא הַחִיִּיתְנֹוּ, אין צורך לעצור אחרי החי"ת אבל יש להקפיד לקרוא את היר"ד מנוקדת בחיריק

בהפטרה יחזקאל לו טו-כח:

³ בחלק הדקדוק של תורה קדומה, הערה מעניינת שיש בה כדי להבהיר כיצד להבדיל בקריאה בין 'לו' ל'לא': יש להאריך מעט בתיבת 'לו', דלא לישתמע לשון שלילה. א"ה: לנו אין מסורת המבחינה.

⁴ מי שקורא בשווא נח עלול להישמע וְאִמְרָה בקמץ חטוף במשמעות וְאָמַר!

⁵ טעם מהפך (שופר מהופך) מתחלף למרכא לפני פשטא כאשר ההברות המוטעמות סמוכות זו לזו כגון בר' כו ח אֶרְכֹוּ-לוֹ שֵׁם וכדו', שילוב הטעמים מרכא-פשטא מקל על הקורא להטעים שתי הברות סמוכות.

⁶ כידוע זקא וסגול אינם מראים את מקום ההטעמה, אלא, מיקומם במילה קבוע מעל האות האחרונה, משמאלה

⁷ ראה בסוף התנ"ך מוסד הרב קוק של ברויאר עמ' תג "געיה כבדה בלתי סדירה יכולה לבוא בכל הברה סגורה, שאיננה ראויה לגעיה אחרת" ובין הדוגמאות: וְבִשְׁלִיִּתָּהּ.

טז לַיהוָה: הַלְמֹד בַּחִירָק מֵלֵא, וְהִירֹד אִינָה נִשְׁמַעַת
 יח וְכַאֲשֶׁר: הַעֲמֵדָה קֵלָה בַּכֹּף לְמִנּוּעַ הַבִּלְעַת הָאֵלֶּף הַחֲטוּפָה
 כא הֶלְכוּ-שָׁם: גַּעִיָּה בַה"א
 כב יְהִי-עוֹד: גַּעִיָּה בִירֹד הָרֵאשׁוֹנָה. יִתְּצוּ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לַחֲ"ת
 כג יִטְמָאוּ: הִירֹד בַּחִירָק⁸
 כד יִשְׁבוּ-בָהּ: גַּעִיָּה בִירֹד
 כז לְאֱלֹהִים: הָאֵלֶּף כֹּלל אִינָה נִשְׁמַעַת

ראשון של ויחי:

מז ל אָעֵשָׂה: הַעִי"ן בַּחֲטָף סָגוּל וְלֹא בְשׁוּא נַח
 מז לא עַל-רֵאשׁ הַמֶּטָה:
 מח א שְׁנֵי בַמִּנְחַת שַׁבַּת
 מח ג וַיְבָרֶךְ: בַּמִּלְעִיל
 מח ד שְׁלִישֵׁי בַמִּנְחַת שַׁבַּת
 מח ה יְהִי-לִי: גַּעִיָּה בִירֹד הָרֵאשׁוֹנָה
 מח ו וּמִוֹלָדֶיךָ: הַדְּלִ"ת בְּשׁוּא נַח וְהַתִּי"ו בְּשׁוּא נַע, יֵשׁ קוֹרְאִים בְּטַעֲוֹת אֶת הַדְּלִ"ת בְּסָגוּל וְאֶת הַתִּי"ו בְּשׁוּא נַח.....
 מח ז מִתָּהּ: בַּמִּלְעִיל, הַקּוֹרֵא מִלְרַע מִשְׁנָה מֵעֵבֶר לְבִינוּנֵי (הַוּוּה)
 מח ט אֲשֶׁר-נִתְּן-לִי: גַּעִיָּה בְנו"ן הָרֵאשׁוֹנָה. קָהָם-נָא: גַּעִיָּה בְקו"ף. וְאַבְרָכָם: הַרִ"ש בְּשׁוּא נַע וְלֹא בַּחֲטָף, הַכ"ף בְּצִירִי⁹

ילקוט סופר ולא יכלו אֶחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְחָלוּ מִפְּנֵיו. אֵיתָא בַּמְדַּרְשׁ: אַבָּא כְהֵן בַּרְדֵּלָא אָמַר אוֹי לְנוּ מִיּוֹם הַדִּין אוֹי לְנוּ מִיּוֹם הַתּוֹכַחָה, בְּלַעַם חֲכָם שֶׁל גּוֹיִים לֹא יִכּוֹל לַעֲמוֹד בַּתּוֹכַחַתָּה שֶׁל אֲתוֹנוּ, יוֹסֵף קִטְנָן שֶׁל שַׁבְּטִים הִיָּה וְלֹא הָיוּ יִכּוֹלִים לַעֲמוֹד בַּתּוֹכַחַתּוֹ, לְכַשִּׁיבּוֹא הַקֶּב"ה וְיִוְכִיחַ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מָה שֶׁהוּא, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. וְנִרְאָה לְפִי מָה שֶׁכָּתְבוּ הַמְּפַרְשִׁים לְפָרֵשׁ מֵאֲמַר הַפִּיּוּט בְּזִמְרַת לַיִל שַׁבַּת קוֹדֵשׁ "מִשׁוּךְ חֲסָדֶךָ לְיֹדְעֶיךָ קָל קִנְאָ וְנוֹקָם", עַל פִּי מִשַׁל לְמֶלֶךְ שַׁחֲטָא בְנוּ יַחֲידוֹ כְּנִגְדּוֹ, וְאָמַר אֶחָד הַיּוֹעֲצִים אִם יַעֲנִשׁוּ הַבֵּן כְּפִי הַנִּימוּס הָרְאוּי, תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ הַכֹּרַחֲתִית מִיִּרְאַת הָעוֹנֵשׁ, וְאִין זֶה כְּבוֹד וְרִצּוֹן הַמֶּלֶךְ, כִּי אִם לִירְאָה אוֹתוֹ מִרּוּמּוֹתוֹ, וְעוֹד יַעֲן הַבֵּן חַבִּיב לְמֶלֶךְ, כָּל מָה שֶׁיַּעֲנִשׁוּ אוֹתוֹ הָרִי זֶה עוֹנֵשׁ לַעֲצָמוֹ, כִּי בְּכָל צַרְתּוֹ לוֹ צַר, וְעַל כֵּן עֲצָה הַיּוֹעֲצָה לְמֶלֶךְ שִׁיגְדֵל בְּנוֹ לְמַעֲלָה, וְיִיטִיב עִמּוֹ מֵאֵז, וְהַבֵּן כְּשִׁירָאָה גּוֹדֵל רַחֲמֵנוֹתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, וְאִיךָ הוּא מֵעֵבִיר עַל מִדּוֹתָיו אִזּוֹ יִתְבַּיֵּשׁ מֵאֵד וְיִתְכַסֶּה כְּלִימָה עַד אֲשֶׁר מִגּוֹדֵל בּוֹשֵׁה יִתְחַרֵּט עַל הָעֵבֶר, וּמִכָּאֵן וְהִלָּאָה יִהְיֶה חָרָד וִירָא לְשִׁמּוֹר מִצּוֹתָיו, וְגַם הַמֶּלֶךְ יִקְבַּל תַּעֲנוּג מִמָּה שֶׁהַשְּׁפִיעַ רַב טוֹבוֹ לְבָנוּ חַבִּיבוֹ. וְהַנִּמְשָׁל מוֹבֵן, וְזֶהוּ הַכּוֹנֵה מָה שֶׁאֵנוּ מִבְּקָשִׁים "מִשׁוּךְ חֲסָדֶךָ לְיֹדְעֶיךָ" שֶׁתְּשַׁפִּיעַ רַב חֲסֵד, וּבְזֶה תִּהְיֶה "קָל קִנְאָ וְנוֹקָם. ע"כ.

⁸ הקורא בשווא עלול לשבש את צורת הפועל מסביל לפעיל
⁹ בחומשי היידנהיים ואברקם בכ"ף סגולה, גם קורן במהדורתם הראשונה סיגלו את הכ"ף. מאוחר יותר שינוהו לצירי.

ובזה יתפרש המדרש דהנה מה שנבהלו אחי יוסף מיוסף, לא בעבור שחשבו שיוסף ישלם להם כרעתם, כי ידעו בטוב לבבו שלא ישיב להם כגמולם, רק נתביישו איך עשו לו רעה, והוא גמל עמהם רק טוב, וזהו יוסף קטנן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, כי התבוננו איך הוא עשה להם רק טוב, ומה שהם עשו לו. ובבחינה זו היה אצל בלעם שתוכחת אתונו היה שכל עמידתה הרי היתה רק לטובתו, שראתה מלאך ה' וחרבו שלופה בידו לשטנה, ועל כן בלעם חכם של אומה"ע לא היה יכול לעמוד בתוכחתה. ועל אחת כמה וכמה לעתיד לבוא שיאיר ה' עיני האדם שיבין כמה יקרים קיום דברי התורה והמצוות, והוא הפך אור לחשך לחשוב שהמה כבלים וחבלים על האדם, ואין עונש גדול מזה, וימלא כל הארץ דעה ויבהלו מעצמן למה אבדו הון יקר ולא קבלו רחמי וחסדי ה' בלב שלם, וזהו לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא על אחת כמה וכמה. ודו"ק¹⁰.

מה ה לב העברי ר' עקיבה יהוסף שלזינגר ז"ל. וְעַתָּה אֵל תַּעֲצְבוּ. יש פסיק [ועתה בטעם מונח לגרמיה וְעַתָּה אֵל-תַּעֲצְבוּ] אחר תיבת "ועתה", ונראה כי אמרו חז"ל אין "ועתה" אלא תשובה [בראשית רבה כא ו ועוד], וזה שאמר הכתוב דאחרי שיש תשובה בעולם, ואין לך דבר העומד בפני התשובה¹¹, לכן "ועתה", בכח התשובה וחרטה גמורה בחיים, וְסָר עֲוֹנֶךָ (ישעיהו ו, ז), ולכן "אל תעצבו".

מה ח בן לאשרי. וְיִשְׁמְעוּ לְאָב לְפָרְעָה וּלְאֶדֹן לְכָל בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם. אב אדון מושל. ג' תיבות אלו "אב אדון מושל" בגימטריה "תם" אחר כל הגדולות הללו הוא תם בעבודת השי"ת ומקיים הכתוב "תָּמִים תְּהִיָּה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ (דברים יח, ג)". [א"ה. הגימטריה בחישוב מושל מלא וי"ו].

מה יא זרע שמשון. וְכַלְפַּלְתִּי אֶתְךָ שָׁם פִּי עוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים רָעַב פֶּן תַּנְרֵשׁ אֶתָּה וּבֵיתְךָ וְכָל אֲשֶׁר לְךָ. משמע מלשון הפסוק, דהטעם שנותן לו יוסף אוכל הוא רק בכדי שלא יהיה עני, אך בלתי חשש זה לא היה דואג עברו. ונראה לבאר הדברים לפי מה שנחלקו (קידושין לב). אם כיבוד אב הוא מכספו של האב, או של הבן, ור' ירמיה סובר משל אב. וכתבו התוס' (שם ד"ה אורו), דזה דוקא אם יש להאב ממון, אמנם אם אין להאב ממון, בודאי חייב הבן לפרנסו אפילו משלו ע"ש, ומשמע מדברי התוס' דבאופן שאין להאב ממון, חייב הבן לפרנסו מדין חיוב של צדקה ככל שאר האנשים, ולא מדין כיבוד אב, וגם אינו מקיים בזה מצות כיבוד אב, שהרי חייב לעשות כן מדין מצות צדקה. ונראה דזה היה כוונת יוסף שאמר לאביו "וכלכלתי אותך וגו' פן תורש", שיוסף אמר ליעקב אביו אף שמדין כיבוד אב אני חייב לפרנס אותך רק מכספך ולא משלי שהרי כיבוד אב הוא משל אב, מ"מ, אני רוצה ליתן לך משלי, כי אני חושש שאם תאכל רק משלך – תַּעֲנִי¹², ואז לא אוכל לקיים מצות כיבוד אב, כי אז אהיה חייב לך מן הדין בתורת צדקה ולא בתורת כיבוד אב, ולכך אני נותן לך משלי, כדי שאוכל תמיד לקיים מצות כיבוד אב.

¹⁰ א"ה. בפירוש המהרש"א מסתיים כל דיבור ב'דו"ק' או ב'וק"ל'. מקובל ש'וק"ל' משמעו וקל להבין, כלומר זו הערה קלה להבנה; אבל מהו דו"ק? מסתבר שאין זה ראשי תבות אלא הערה שיש לדייק בהערה זו ולעיין בה כדי להבינה.

¹¹ א"ה. המקור כפי הנראה זוהר חדש בראשית לג ב, מופיע גם באברבנאל, מהרש"א, אלשיך, אור החיים ועוד.
¹² ניקוד זה קשה. אם השורש הוא ע.נ.ה (או ע.נ.י), עתיד קל נסתר הוא יַעֲנֶה, ובבנין נפעל יַעֲנֶה. במחזור גולדשמיד לינמם נוראים, בפיוט ונתנה תוקף מנוקד פִּי יַעֲשִׂיר וְיִי יַעֲשִׂי; משקל זה מופיע בלשון חכמים, אבל כמדומה שלא בלשון המקרא. משנה שקלים ג ב שמוא יַעֲנִי ויאמרו מעון הלשכה הַעֲנִי. כאן נראה שהוא בניין הפעיל וצורת עבר נסתר הוא הַעֲנֶה בלשון המקרא. לפי זה אולי אפשר להכשיר בדיעבד ניקוד יַעֲנִי.

מו א גליון אליה תמימה הרב אליהו פלמן נר"ו.

וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וַיָּבֵא בְּאֶרֶץ שֹׁבַע וַיִּזְבַּח וַיִּזְבַּח זְבָחִים לְאֱלֹהֵי אָבִיו וַיַּעֲזֹק.

במדרש (רבה פצ"ד ח') תמהו בזה מדוע לא הזכיר שם זקנו אברהם, ואמרו רבי יוחנן אמר מלמד שחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו. והנה הרמ"א (יו"ד סי' ר"מ סכ"ד) הביא דברי המהרי"ק שאדם אינו חייב בכבוד אבי אביו מן התורה, אבל הרמ"א חלק על דבריו והביא ראיה ממדרש זה, דנראה שחייבים גם בכבוד אבי אביו אלא שאינו ככבוד אביו.

ולכאורה צריך ביאור בזה שיטת המהרי"ק, שהרי כתבו הראשונים טעם מצוות כיבוד אב כדי להכיר טובה לאב שהביאו לעולם, ולפי זה צריך ביאור מה טעם לא יתחייב בכבוד אבי אביו מן התורה, הלא גם לו הוא חייב בהכרת הטוב על שהביאו לעולם. ונראה לבאר, דיש לחקור על מה באה חובת הכרת הטוב לאביו, האם על שהביאו לעולם, או על שגידלו, ונראה שהחיוב בא על שניהם, שאם תאמר החיוב על שהביאו לעולם הרי סביו¹³ הביאו לעולם ואינו חייב בכבודו, ואם תאמר על שגידלו הרי אביו חורגו שגידלו ולא חייב בכבודו, ובהכרח שהחיוב על שניהם, ועל כן באבי אביו שלא גידלו אף שהביאו לעולם סובר המהרי"ק שאינו חייב בכבודו. אמנם מה שהחיוב בא על שניהם, הטעם בזה כי אם מצד שהביאו לעולם גרידא הרי אם לא יגדלו את אותו הבן כראוי, הרי הוא יסבול עד שלא יחפוץ כלל בחייו, וממילא אינו נחשב לטובה כלל, ועל כן החיוב אינו אלא כשגידלו שאז מתחייב בהכרת הטוב על שהביאו לעולם, שדבר זה טובה אצלו. אבל על שגידלו גרידא אין חיוב הכרת הטוב מדאורייתא לחייבו בכבודו, כי אין זה הכרת הטוב על עצם החיים, אלא זה הכרת הטוב צדדית, ולא חייבה תורה אלא להכיר טובה על עצם נתינת החיים. **א"ה. בע"ה יש עוד בעניין זה ובע"ה ידון בפרשת יתרו.**

מה יד ר' שאול שיף נר"ו מרעננה. ויפל על צנארי בנימן אחיו ויבך ובנימן בכה על צנארי: **יוסף בכה על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימן וסופן ליחרב, ובנימן בכה על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחרב (רש"י). לכאורה קשה, שבשעת חדוה כזו יבכו על חורבנות עתידין? ומדוע בכה כל אחד על החורבן בחלקו של השני ולא על החורבן שבחלק שלו? ומסביר ר' יחזקאל מקוזמיר: כידוע נחרבו בתי המקדש בעוון שנאת חנם, וכאשר נפגשו יוסף ובנימן וידעו שהפירוד ביניהם בא בגלל שנאת חנם וראו את החורבנות הבאים שאף הם יהיו בעוון שנאת חנם על כן בכו. והואיל והתיקון לשנאת חנם הוא חיזוק האהבה ההדדית, שצער הזולת יכאב לך יותר מצערך שלך, בכה כל אחד על החורבן שבחלקו של חברו. ואף על פי שבית המקדש לא היה יכול להיבנות אלא על ידי חורבנו של משכן שילה, בכל זאת בכה עליו בנימן והתפלל שמוטב שלא יבנה המקדש בחלקו משיחרב מקדשו של יוסף. ומענין לענין באותו ענין: מסופר מפי הרב ממטרסדורף בשם אדמו"ר ר' חיים מצאנז ז"ע לגבי נוסח התפילה שאנו אומרים אחרי קריאת התורה של יום שני וחמישי: הנה כל פרקי תפילה זו פותחים ב"ה רצון מלפני אבינו שבשמים..." והפרק האחרון לבדו פותח: "אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה..." ולכאורה**

¹³ א"ה. שיבוש לשוני! מבינים שהמלה סב היא על משקל אב, ואם מ'אב' אומרים אביו הרי מ'סב' אומרים סביו. ואין זה נכון כלל! יש הרב שמות עצם על משקל זה, למשל גג או דג חח יד, ואמרים גגו דגו חחו (יתכן תחו) ידו וכו' בלי להוסיף יו"ד.

מדוע לא תפתח גם תפילה זו ב"הי רצון"¹⁴. ואמר על זה, כי בשעה שאומרים אחינו כל בית ישראל בלב שלם, הרי זה גדול יותר מכל "הי רצון", כי גדול מאוד כוח האחדות של ישראל, שכאשר הם באחדות, בחינת נפש אחת, יש בהם התגלות האלוקות ואחדותו בעולם, אות ועדות ל"ה אחד ושמו אחד (מתוך עיטורי תורה).

מה כד זרע שמשון. וַיִּשְׁלַח אֶת אָחִיו וַיֵּלְכוּ וַיֹּאמְרוּ אֵל תְּרַגְּזוּ בְּדֶרֶךְ. בגמרא (תענית י): אמר להם יוסף לאחיו אל תתעסקו בדבר הלכה שלא תרגו עליכם הדרך. ומקשים העולם מדוע לא אמר להם זאת יעקב בפעם הראשון שיצאו לארץ מצרים. ויש לומר, דבודאי בתחילה ידעו השבטים שצריך להיזהר שלא תרגו עליהם הדרך, וחששו מסכנה שכל הדרכים בחזקת סכנה, ובפרט מפני שלא ידעו את גורל אחיהם יוסף, בודאי היו מתיראים מפרח הדרך, הואיל שראו שכבר שלטה מדת הדין בבני יעקב. אמנם עתה שראו שאחיהם יוסף נעשה מלך, הרי שלא שלטה מדת הדין בבני יעקב וא"כ שמא לא יחששו כבר ממידת הדין ומהמקטרגים, לכך דוקא עכשיו הוצרך יוסף לומר להם "אל תרגזו בדרך", מפני דשכיח הזיקא, וכל הדרכים בחזקת סכנה.

מו יב בן לאשרי. וּבְנֵי יְהוּדָה עַר וְאוֹנָן. הקשה רבינו בחיי, דכיון שמתו ער ואונן כבר, איך הזכירם הכתוב בכלל הבאים.

א"ה. הקושיא לא מובנת לי. הלוא ברור שער ואונן אינם בכלל שבעים הנפשי! לשון רבנו בחיי. יחשוב הכתוב ער ואונן שכבר מתו מכלל השבעים הבאים, וזה תימה כיון שמתו כבר איך הזכירם הכתוב בכלל הבאים. אבל הענין הזה ידוע בקבלה והוא מפורש ומבואר בסדר פינחס, שאמר הכתוב: "בְנֵי יְהוּדָה עַר וְאוֹנָן וַיָּמָת עַר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ פְּנֵנָן (במדבר כו, יט)", וסמך אז מיד: (שם, כ) "וַיִּהְיוּ בְנֵי יְהוּדָה", וזהו סוד הכתוב האומר: (רות ד, טו) "וַיְהִי לָךְ לְמִשִּׁיב נֶפֶשׁ", ומאמר השכנות: (שם, יז) "יֹלֵד בֶּן לְנַעֲמִי", והיה ראוי לומר: יולד בן לרות, והבן זה.

המשך בן לאשרי. ותירץ, שנתגלגלו בסוד היבוס ובאו נשמותיהם בבני יהודה פרץ וזרח. ע"כ. ולא זכיתי להבין סוף סוף איך ימנם לארבעה, והם שנים. או ער ואונן, או פרץ וזרח, אם לא שנאמר שהיה להם ד' נשמות, של עצמם, ושל ער ואונן, ולכן חשבם לד' נפשות וה' יאיר עיני להבין אמיתיות דברי תורתנו הקדושה. **א"ה.** הלוא התורה מונה את בני לאה היורדים. חמישה מראובן, שבעה משמעון, ארבעה מלוי, ששה מיהודה ובכללם חצרון וחמול, חמישה מישכר, וארבעה מזבולון, דינה. ס"ה 32, רש"י מוסיף את יוכבד ל33 הכתובים. אינני מבין מה קשה לו, יתכן שלא מנה את חצרון וחמול, אבל בפשטות המקראות הם מנויים.

נחתום בדברי ידידנו הרב גור-אריה צור נר"ו.

וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְגו'

וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל. יש ליתן טעם לאמרו וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל, לעומת אמרו וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב, כדלעיל, תחילת פר' וישב.

ועל דרך הצח, וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל מוטעם בדרגא תביר. לומר שעתה הגיע יעקב לדרגה הראויה של השלוח אשר בקש. זקן ויושב בישיבה.

¹⁴ א"ה. יש לציין שעדות המזרח והמערב לא נהגו כן. הם אומרים יהיה רצון זה בשבת מברכים בברכת החודש, וללא אחינו בית ישראל. אגב, 'יחדשהו' הנהוג בברכת החודש אצל אשכנזים בא"י לקוח מנוסח הספרדים. בחו"ל נהגו נוסח קצר בהרבה.

וכדי להגיע לימים אלה קפץ עליו רוגזו של יוסף בארץ כנען, לא להקדים את המאוחר. ועתה הגיע לדרגת השלוחה. והיא י"ז שנה כמניין טו"ב. שהיו השנים הטובות כנגד שאמר מֶעַט וְרַעִים. אך דא עקא, ישראל מוטעם בתביר, שהוא לשון תברה, שבירה. שעתה מתחילה הגלות המר של שעבוד מצרים שיעבדו בעבודת פרך, והיא מלשון שבירה, עד שיאנחו מן העבודה, ולכן מוטעם ישראל בתביר שהוא גם לשון שבירה. ולכן נאחזו בה במלחמתה של תורה כדי שתהא מצלא ומגנא מן השבירה, עד צאתם למעמד הר סיני. וזה שכתוב: וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ וַיִּאָחְזוּ בָּהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד:

וַיִּאָחְזוּ בָּהּ. שנאחזו בה, במידת הגשן. בגבורה, היא גבורת מלחמתה של תורה. בפיוס הוא רדיפת שלום וגמילות חסדים זה לזה. ובתפילה. והיא שעמדה להם, בעת שועם אליו. ועוד י"ל, שנאחזו בגשן במידת ג' השינויים, שלא שינו שמם לשונם ולבושם, וזה שעמד להם עד אשר וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד. ועל דרך הצח יֵאמֶר, וַיִּאָחְזוּ בָּהּ קאי אתורה הקדושה. וַיִּאָחְזוּ בָּהּ בתורה הקדושה. ונאמר בלשון נפעל, שכשם שאחזו בתורה כן התורה נאחזה בהם, ותיכף לתלמיד חכם ברכה (ילקוט שמעוני ויצא רמו קל), וזה שנתברכו מיד כנאמר בזה אחר זה וַיִּאָחְזוּ בָּהּ - וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד.

תָּן לְחַכְמֵי וַיִּחְכְּמוּ עִיר

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר גליונות <https://gilyonot.jewishoffice.co.il>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעניינים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺